

Kur ziemo augļu koku un ogulāju kaitēkļi?

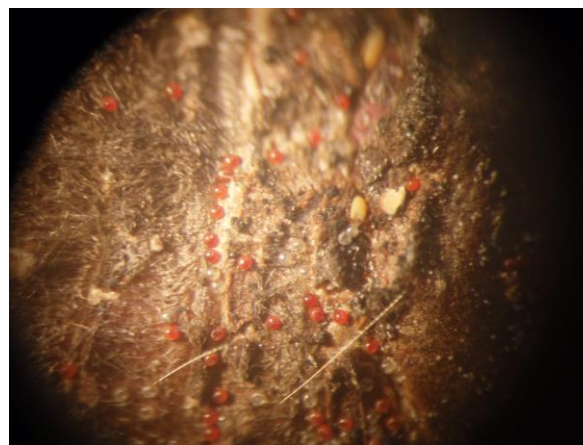
Foto A.Lestlande

Raža novākta, tuvojas ziema, augļu kokiem un ogulājiem iestāties miera periods. Arī kaitēkļi savu darbību pārtraukuši un atraduši paslēptuves, lai veiksmīgi pārdzīvotu ziemu un nākošajā pavasarī atsāktu savu kaitniecisko darbību.

Augļkopjiem ir vairāk brīva laika, lai izvērtētu paveikto un lai atcerētos, vai kāds kaitēklis vasarā sagādāja raizes, kura darbības rezultātā tika zaudēta daļa ražas vai samazinājās tās kvalitāte. Augļkopjiem vēlams jau rudenī un ziemā prognozēt, kādi kaitēkļi varētu dārzā parādīties nākošgad, lai, pavasarim atnākot, zinātu, kam pievērst lielāku uzmanību. Zinot, kur un kā kaitēkļi ziemo, iespējams atsevišķu kaitēkļu ziemojošās stadijas ierobežot vēl šogad, kamēr nav iestājusies stabila ziema vai arī nākošā gada agrā pavasarī. Daudzu nozīmīgāko ābeļu, bumbieru, ķiršu, plūmju un ogulāju kaitēkļu ziemojošās stadijas ir olas. **Augļu koku sarkanā tīklērcē, ābeļu lapu blusiņā, mazais salnas sprīžmetis un vairums laputu sadēj olas uz jaunākajiem augļu koku un ogulāju zariem, visbiežāk pumpuru tuvumā. Ķiršu pumpuru tīklkode dēj olas arī zaru rievās, pumpuru tuvumā, tikai pārziemo kāpurs, kurš ziemu pavada olā.**

Augļu koku sarkanās tīklērces olas uz augļu koku zariem. Foto M.Bērziņa

Augļu koku sarkanās tīklērces olas uz augļu koku zariem. Foto I.Bēme

Pēc tā, cik daudz kaitēkļu olu atrodamas uz augļu koku augļzariņiem, bieži vien var spriest par kaitēkļu savairošanās iespēju nākošajā veģetācijas periodā. Valsts augu aizsardzības dienests (VAAD) veic šādas uzskaites ābeļu un bumbieru dārzos pirms ziemas iestāšanās un pavasarī. Ja martā uz 1 m augļzariņu garuma atrod 1000 un vairāk augļu koku sarkanās tīklērces olu, tad laikā, kad šķīlsies to kāpuri un parādīsies pieaugušās ērces, jāgatavojas lēmuma pieņemšanai par ierobežošanu (pēc A.Priedīša). Savukārt kritiskais lapu blusiņu olu skaits uz 1 m augļzariņu garuma ir 500-600 olas (pēc A.Priedīša). Jāsaka gan, ka tik liels daudzums lapu blusiņu un sarkano tīklērcu olu VAAD novērojums pēdējos gados nav atrasts nevienā novērotajā dārzā.

Ābeļu lapu blusiņu olas uz augļu koku zariem.
Foto I.Bēme

Kā atpazīt kaitēkļu olas un vai tās var saskatīt? **Sarkanās augļu koku tīklērces** olas ir apaļas un sarkanas un, skatoties palielinājumā, atgādina sarkanos lašu ikrus. Ja vienuviet to ir daudz, tad, skatoties ar neapbruņotu aci, invadētais augļzariņš vai pumpurs arī izskatās sārts. **Lapu blusiņu** olas ir ovālas saplacinātas formas, oranždzeltenas. **Laputu olas** parasti ir gareni ovālas, melnas un spīdīgas. Ieraudzīt kaitēkļu olas ar neapbruņotu aci ir apgrūtināts, tāpēc ieteicams izmantot kādu palielināmo ierīci.

Olas ir salizturīgākā kaitēkļu ziemojošā stadija. Piemēram ir informācija, ka **ābeļu lapu blusiņu** olas atsevišķos gadījumos var izturēt pat -40°C . Olu salizturība samazinās krasu temperatūras svārstību rezultātā. Ja atkušņi mijas ar sala periodiem, pastāv liela iespējamība, ka daļa no pieminēto kaitēkļu olām zaudēs dzīvotspēju un pavasarī izšķīlsies mazāk kaitīgo kāpuru. Daļu no ziemojošām olām savā pārtikā izmanto putni, tādējādi samazinot ziemojošo olu skaitu.

Ābeļziedu smecernieks
(imago). Foto V.Graube

Ābeļu ziedu smecernieka pieaugušās vaboles paslēptuves ziemošanai sameklē gan zem koku mizas, gan zem sūnām un ķērpjiem, kas atrodami uz stumbra. Daļa no smecernieka vabolēm kā ziemošanas vietu izmanto augsni netālu no augļu koka stumbra vai paslēpjas zem nokritušajām lapām. **Lapu koku tinējsmecernieks** un **avenju ziedu smecernieks** pārziemo augsnes virskārtā. **Avenāju vabolē** ierokas dziļāk augsnē (līdz 20 cm dziļumam). Arī pieaugušās **bumbieru lapu blusiņas** ielien mizas nelīdzenumos vai zemsedzē. Ir kaitēkļi, kas kā pārziemošanas vietu izvēlas pumpurus, piemēram, pieaugušās **bumbieru lapu pangērces** mātītes uz ziemu ielien bumbieru pumpuros, bet **upeņu pumpuru ērce** savukārt iemājo upeņu pumpurā. Ja agri pavasarī aplūko upeņu stādījumus un pamana netipiski uzbriedušus upeņu pumpurus, tad skaidrs, ka tur mitinās upeņu pumpuru ērces.

Zāglapseņu (ābeļu, plūmju, ķiršu, ērkšķogu un upeņu) ziemojošā stadija ir kāpuri. Tie ziemo kokonos augsnē no 5-25 cm dziļumam, tādējādi pasargājot sevi no ziemas sala.

Ābolu, plūmju, ogulāju **tinēju** kāpuri ietinas kokonos. Tie var būt paslēpušies augļu koku stumbra un ogu krūmu zaru mizas spraugās. Īpaši ērtas ziemošanas vietas tinēju kāpuri mēdz atrast zem vecāku augļu koku atlupušās mizas. Daļa no kāpuriem pārziemo augļu koku un ogulāju apdobēs. **Ābolu tinēji** ar ražu var nokļūt noliktavās, kur veiksmīgi pārziemo. Visvairāk apdraudēti tie kāpuri, kas izvēlējušies pārziemot uz stumbra, jo tie var aiziet bojā $-23-25^{\circ}\text{C}$. Tātad bargas ziemas daļēji var samazināt pārziemojušo tinēju skaitu. Turklāt tos apdraud ne tikai sals, bet arī dabiskie ienaidnieki - putni, kas kāpurus labprāt mēdz izmantot barībā.

Jāņogu stiklspārņa kāpura bojājums.
Foto M.Bērziņa

Jāņogu stiklspārņa kāpuri, vasarā iegrauzušies ogulāju zaru serdē, tur arī pārziemo un pavasarī turpina barošanos. **Ķiršu mušas** kūniņa ziemo augsnē. **Aveņu dzinumu pangodiņa** nepieaugušie kāpuri kā ziemošanas vietu atrod augsnes virskārtā pie krūmu pamata. Savukārt otras pangodiņu sugas – **avenāju pangodiņa** – kāpuri ziemo pangās, kas pamanāmas aveņu stublāja lejasdaļā tuvu augsnes virskārtai. **Lapu koku nevienādā mizgrauža** vaboles ziemo koksniē izgrauztajās ejās. Invadētos zarus un kokus par atpazīt pēc katēkļa izurbtiem nelieliem caurumiņiem, no kuriem nereti redzamas izbirušas skaidas. Pieaugušās vaboles koksniē paliek līdz nākamā gada pavasarim, kad marta beigās/aprīļa sākumā sāk izlidot mātītes jaunu saimniekkoku meklējumos.

Avenāju pangodiņa kāpura bojājums - panga.
Foto I.Liepiņa

Lapu koku nevienādā mizgrauža bojājums. Foto D.Ozoliņa

Smiltsērķšķu raibspārnmušas pupāriji ziemo augsnes virskārtā, visbiežāk 1- 6 cm dziļumā. Gados, kad Latvijas ziemā ir kailsals vai ļoti plāna sniega sega, daļa pupāriju var izsald. Kā zināms, sniegs ir ļoti labs termoizolators, zem kura kaitēkļi, kas atrodas augsnes virskārtā, ir labi pasargāti no zemajām gaisa temperatūrām ziemā. Jo biezāka ir sniega sega ziemā, jo zemākas gaisa temperatūras mazāk kaitē augsnes virskārtā ziemojošajiem kaitēkļiem. Savukārt, ilgstošs kailsals var būt nāvējošs šim svešzemju kaitēklim, kas ienācis Latvijā no dienvidiem.

Rudenī veicamie ierobežošanas pasākumi.

Ir darbi, ko vēl varam izdarīt pirms ziemas iestāšanās. Zinot to, ka vairāki kaitēkļi ziemošanas vietas atraduši vecajās lapās un augļu koku un krūmu apdobēs, **vēl iespējams** tos patraucēt. To **var izdarīt**, novācot vēl nesavāktās lapas un, ja augsne vēl nav sasalusi, uzrušināt apdobs.

Vēl nav par vēlu notīrīt no koku stumbriem ķērpjus, sūnas un atlupušo mizu, kas iztraucēs tur paslēpušos kaitēkļus. Jāatceras gan, ka tas darāms, kad gaisa temperatūra ir >0 °C mitros laika apstākļos, kad sūnas un ķērpji ir izmirkuši un no stumbra viegli nāk nost, tādējādi neradot brūces koka mizā. Pangodiņu ierobežošanai var izgriezt pangodiņu bojātos aveņu dzinumus.

Sīkāku informāciju **par kaitīgo organismu bioloģiju un ierobežošanas pasākumiem** var iegūt: www.vaad.gov.lv/ > Sākums > Reģistri un saraksti > Augu aizsardzība > Augu aizsardzības līdzekļi kaitīgo organismu ierobežošanai

Kultūrspecifiskās vadlīnijas integrētajai kultūraugu audzēšanai var atrast: noverojumi.vaad.gov.lv/ > Integrētā audzēšana > Integrētās augu aizsardzības kultūrspecifiskās vadlīnijas

Informāciju sagatavoja: Integrētās augu aizsardzības daļa

Papildus informācija:

Augu aizsardzības departaments
Integrētās augu aizsardzības daļa
Tālrunis: 67185478, 67550951